

РЕЦЕНЗИЯ

От: Доц. д-р Николай Евгениев Крушков, *професионално направление 3.8 „Икономика“ (Управление на конкурентоспособността), Университет за национално и световно стопанство (УНСС).*

Относно: *Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ в професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (интелектуална собственост в творческите индустрии)“ към катедра „Интелектуална собственост и технологичен трансфер“, Университета за национално и световно стопанство.*

Автор на дисертационния труд: *Искрен Емилов Константинов*

Тема на дисертационния труд: *„Интелектуална собственост и иновационно лидерство - взаимовръзки и факторна обусловеност за бизнес и икономическо развитие“*

Основание за представяне на становището: Участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 219 от 29.01.2026 г. на ректора на Университета за национално и световно стопанство

1. Информация за дисертанта

Дисертантът Искрен Емилов Константинов се е обучавал към катедра „Интелектуална собственост и технологичен трансфер“, зачислен със заповед № 593 от 22.03.2019 г. на Ректора на УНСС в субсидирано от държавата форма на обучение по докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“, професионално направление 3.8. Икономика, с научен ръководител проф. д-р Борислав Борисов. Със Заповед № 1363 от 07.06.2019 формата на обучение е трансформирана от редовна, субсидирана от държавата, в задочна, субсидирана от държавата, считано от 01.06.2019, като от 26.02.2022 със Заповед № 1058 от 19.04.2022 е определен нов научен ръководител – проф. д-р Мария Маркова.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Обемът на представения дисертационен труд е от 265 стандартни страници.

Дисертацията е структурирана в увод, три глави, заключение с включени научни приноси и използвана литература. Представени са 53 фигури и 30 таблици.

Списъкът с информационни източници включва 199 източника на български и английски езици.

Актуалността на изследването произтича от ключовата роля на интелектуалната собственост за икономическия растеж и технологичното лидерство в условията на ускорената дигитализация в глобалната конкуренция и кратките иновационни цикли, изискващи значителни рискови инвестиции. Съвременният дебат за достъпа до технологии и това доколко системата на интелектуалната собственост стимулира или в известен контекст ограничава инвестициите в иновации, засилва нуждата от обновен анализ на ролята ѝ в глобалната дигитализация. В този смисъл фокусът върху връзката „интелектуална собственост – иновационно лидерство“ и върху ролята на държавата, висшите училища и бизнеса за изграждане на технологично конкурентоспособна икономика базирана на знание, особено в страни като България, е особено навременен.

Обектът на изследване са интелектуалната собственост и иновационното лидерство в тяхната същност и взаимовръзка.

Предметът на изследване е иновационното лидерство, чрез патентно закриляни технологични иновации, обект на интелектуалната собственост.

Основната теза на изследването е, че иновационно лидерство се реализира на база патентно закриляни технологични иновации, чрез интегрирането на интелектуалната собственост в създаваните национални иновационни политики и стратегии.

Целта на изследването е да се разкрият взаимовръзките между патентно закриляните технологични иновации, обект на интелектуалната собственост и иновационното лидерство при проучване на опита на държави-иновационни лидери и да се предложи модел за интегриране на концепцията на интелектуалната собственост в националните политики и стратегии на Република България.

Поставените *задачи* са в седем направления: 1) Представяне на системата на интелектуална собственост, същността и характеристиките на обектите на закрилата; 2) Представяне на същността и характеристиките на иновациите; 3) Селектиране на показатели определящи наличието на иновационно лидерство, обосновката им и формулиране на дефиниция за иновационно лидерство; 4) Представяне на двупосочните взаимовръзки между интелектуалната собственост и иновационното лидерство; 5) Селектиране и проучване на водещи държави-иновационни лидери и извършване на сравнителен анализ с проучения български опит в иновационното

развитие; 6) Формулиране на модел за оценка и подбор на препоръки за развитие на българската иновационна система системата, отчитаща ролята на интелектуалната собственост; 7) Формулиране на препоръки за развитие на българската иновационна система системата.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Представеният за рецензиране дисертационен труд отговаря на нормативните изисквания и свидетелства, че авторът познава системата на интелектуалната собственост, както и съотносимата научна литература в областта, притежава утвърдени способности за осъществяване на самостоятелно научно изследване. Получените от дисертанта научни резултати имат практико-приложна стойност. Методологията на дисертационното изследване включва класическите методи за анализ и интердисциплинарни релации; синтез на тенденции и съотносими зависимости. Стилът е научен, резултатите са измерими и потвърдими. Дисертантът е изпълнил поставените изследователски задачи и е постигнал в значителна степен основната цел на дисертационния труд.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Претендираните научни и научно-приложни приноси кореспондират с поставените задачи на изследването, като оценката на постигнатите резултати в изследването има различни измерения и характеристики, както следва:

4.1. По **първия** претендиран принос (научен) дисертантът е формулирал авторски дефиниции на иновации, иновационна система, иновационно лидерство; и е направил авторска класификация на субектите през призмата на иновационното лидерство (държава - висши училища - бизнес предприятия), която ги представя едновременно като лидери и последователи. Изведените дефиниции обвързват явленията, субектите, както и политиките и процесите с интелектуалната собственост, като ги обвързват с поставената цел на изследването.

4.2. По **втория** претендиран принос (научен) - „селектирани са 10 показателя за определяне на държавата като иновационен лидер“ стъпва на ясна парадигма и въпреки, че изборът иновациите показатели позволява дебат, избраните 10 ефективно позволяват проследяване на икономическото и иновационното развитие на разглежданите държави, което на свой ред е в основата на осъществения сравнителен анализ.

4.3. **Третият** претендиран принос (научно-приложен) е формулиран така: „формулирана е петстепенна скала за идентифициране на присъствието на

интелектуална собственост и на технологичен трансфер в национални стратегически документи на изследваните държави и е осъществен сравнителен анализ на национални стратегически документи на изследваните държави“. Независимо от сложната конструкция, приложената скала позволява адекватно сравняване до каква степен е налице връзка между системата на интелектуалната собственост и концепцията за технологичен трансфер в националните документи.

4.4. **Четвъртия** претендиран принос (научно-приложен), а именно „разработен е модел за оценка и подбор на препоръки за устойчиво иновационно развитие на Република България на база иновации, закриляни като интелектуална собственост, с прилежащи основна цел, заложи в модела критерии, обосновка на критериите и модули на модела“ е реализиран в система от модули и последователност на тяхното прилагане, като на основата на модела са предложени препоръки на национално ниво, приложими в Република България.

4.5. **Петият** претендиран принос (научно-приложен) „формулирани са 17 препоръки за устойчиво иновационно развитие на Република България, реализирани следствие от модела са разпределени в три раздила: по отношение на държавата; по отношение на висшите училища; по отношение на бизнес предприятия“ считам за аргументиран научно и практически приложим. Препоръките са разработени на база формулирания в трета глава модел.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Представените научни публикации са самостоятелни и са в научното поле на дисертационния труд. По тематичен обхват, академична форма и изследователско равнище тези публикации надхвърлят препоръчителните изисквания.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът представя синтезирано и адекватно съдържанието на дисертационния труд. Включени са всички ключови елементи, предмет на изследването.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Въпреки общата положителна оценка, трудът безспорно е основа за разностранни и задълбочени академични дискусии в редица научни направления, което прави значимостта на изследването още по-полезна.

Критични бележки

1. Включването на по-задълбочен анализ на полезните модели като обект на закрила за технически решения в разгледаните държави-иновационни лидери, в които

този обект е възприет, би осигурило по-пълноценна картина на технологичното развитие на държавите. Аналогичен подход към динамиката на заявките за марки и промишлени дизайни би позволил проследяване на интензитета на създаване на иновативни пазарни продукти и услуги, но трябва да се отчете, че дисертантът ясно е посочил в изключенията, че те не са обект на изследване в дистертационното изследване.

2. Ролята на производствените и търговските тайни следва да бъде отчетена като алтернативен инструмент за материализиране и защита на конкурентоспособността, които позволяват реализиране на специфични мерки по отношение иновативните продукти и услуги, вместо частичното разкриване на развойни дейности, процеси и продукти, за целите на получаването на патентна закрила.

3. Важен ограничител на изследването е изборът да се сравнява България с водещи иновационни икономики (САЩ, Германия, Япония, Южна Корея, Китай), без паралелно да се анализират държави с близки стартови условия и сходно ниво на демографско, технологично и икономическо развитие. От друга страна именно бенчмаркингът с най-добрите е основа за формирането на успешни стратегически политики.

Препоръки

Бих искал да отправя следните препоръки за последващи изследвания към дисертанта, които биха доразвили изследванията в областта:

1. Влияние на държавните данъчни и финансови стимули за НИРД върху иновационните инвестиции в условията на ясна релация академия-индустрия, което ще рече тясно обвързване на приоритетите в науката и образованието с тези на индустрията и тяхното координирано стимулиране от държавата.

2. Анализ на връзката между стратегиите за управление на портфолиото от интелектуалната собственост в малките, средните и големите предприятия и тяхната международна конкурентоспособност.

3. Ефекти от държавните поръчки в изпълнение на секторни политики (напр. енергетика, здравеопазване, отбрана) върху стимулите за бизнеса да създава и патентова технологични иновации.

Въпроси по изследването

1. В каква степен заявките за изобретения и последващото интензивно използване на патентите е необходимо условие за постигане на национално иновационно лидерство в национален контекст?

2. Кои структурни и културни дефицити в българската национална иновационна система идентифицирате като най-съществени пречки пред ефективното използване и комерсиализиране на научните изследвания?

3. Какви конкретни промени в националните стратегически документи и в управлението на интелектуалната собственост във висшите училища считате за критично важни, за да се ускори преходът на България от „плах иноватор“ към по-високо ниво на иновационно представяне?

4. Как оценявате потенциала на модела с централизирана структура за технологичен трансфер спрямо децентрализираните университетски офиси за трансфер, по отношение на изграждане на критична маса от компетентности и увеличаване на лицензионната активност?

8. Заключение

Представената за рецензиране дисертация съдържа изследователски елементи, налице са резултати с характер на принос в науката. Докторант Искрен Емилов Константинов притежава способността да осъществява самостоятелни научни изследвания. Горното дава основание да дам положителна оценка на дисертационния труд и най-убудено предлагам на уважаемото научно жури да присъдим образователна и научна степен „доктор“ на Искрен Емилов Константинов в професионално направление 3.8 Икономика, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (интелектуална собственост в творческите индустрии)“.

18.02.2026

Подпис:

(Доц. д-р Николай Крушков)

REVIEW

By: Assoc. Prof. Dr. Nikolay Evgeniev Krushkov, field of higher education 3.8 “Economics” (Management of Competitiveness), University of National and World Economy (UNWE).

Regarding: *Dissertation thesis for the award of the educational and scientific degree “Doctor” in field of 3.8 Economics, scientific specialty “Organization and management outside the sphere of material production (intellectual property in the creative industries)” at the Department of Intellectual Property and Technology Transfer, University of National and World Economy.*

Author of the dissertation: *Iskren Emilov Konstantinov*

Title of the dissertation: *“Intellectual Property and Innovation Leadership – Interrelations and Factor Determination for Business and Economic Development”*

Grounds for submitting the review: Participation as a member of the scientific jury for the defense of the dissertation thesis pursuant to Order No. 219 of 29.01.2026 of the Rector of the University of National and World Economy.

1. Information about the doctoral candidate

The doctoral candidate Iskren Emilov Konstantinov has been trained at the Department of Intellectual Property and Technology Transfer, enrolled by Order No. 593 of 22.03.2019 of the Rector of UNWE in a state-subsidized form of study in the doctoral program “Organization and management outside the sphere of material production”, field of higher education 3.8 Economics, with scientific supervisor Prof. Dr. Borislav Borisov, PhD. By Order No. 1363 of 07.06.2019 the form of study was transformed from full-time, state-subsidized, into part-time, state-subsidized, as of 01.06.2019, and as of 26.02.2022, by Order No. 1058 of 19.04.2022, a new scientific supervisor was appointed – Prof. Dr. Maria Markova.

2. General characteristics of the submitted dissertation thesis

The *length* of the submitted dissertation thesis is 265 standard pages.

The dissertation *is structured* into an introduction, three chapters, a conclusion with included scientific contributions, and a list of references. There are 53 figures and 30 tables presented. The list of information sources includes 199 sources in Bulgarian and English.

The *relevance* of the study stems from the key role of intellectual property for economic growth and technological leadership in the context of accelerated digitalization, global competition, and short innovation cycles requiring substantial risk investments. The contemporary debate on access to technologies and the extent to which the intellectual property system stimulates or, in some contexts, constrains investments in innovation increases the need for an updated analysis of its role in global digitalization. In this sense, the focus on the relationship “intellectual property – innovation leadership” and on the role of the state, higher education institutions, and business in building a technologically competitive knowledge-based economy, especially in countries such as Bulgaria, is particularly timely.

The *object of the study* is intellectual property and innovation leadership in their essence and interrelation.

The *subject of the study* is innovation leadership through patent-protected technological innovations that are objects of intellectual property.

The *main thesis* of the study is that innovation leadership is achieved on the basis of patent-protected technological innovations through the integration of intellectual property into the national innovation policies and strategies being developed.

The *aim of the study* is to reveal the interrelations between patent-protected technological innovations, objects of intellectual property, and innovation leadership by examining the experience of innovation-leader countries and to propose a model for integrating the intellectual property concept into the national policies and strategies of the Republic of Bulgaria.

The *tasks* are set in seven directions:

1. Presenting the system of intellectual property, the nature and characteristics of the objects of protection.
2. Presenting the nature and characteristics of innovations.
3. Selecting indicators that determine the presence of innovation leadership, their justification, and formulating a definition of innovation leadership.
4. Presenting the two-way interrelations between intellectual property and innovation leadership.
5. Selecting and studying leading innovation-leader countries and carrying out a comparative analysis with the examined Bulgarian experience in innovation development.

6. Formulating a model for evaluation and selection of recommendations for the development of the Bulgarian innovation system, taking into account the role of intellectual property.
7. Formulating recommendations for the development of the Bulgarian innovation system.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

The dissertation thesis submitted for review meets the regulatory requirements and shows that the author is familiar with the intellectual property system as well as the relevant scientific literature in the field and possesses established capabilities to carry out independent scientific research. The scientific results obtained by the doctoral candidate have applied value. The methodology of the dissertation research includes classical methods for analysis and interdisciplinary relations, synthesis of trends, and relevant dependencies. The style is scientific, and the results are measurable and verifiable. The doctoral candidate has fulfilled the research tasks set and has achieved to a significant degree the main aim of the dissertation.

4. Evaluation of the scientific and scientific-applied contributions

The claimed scientific and scientific-applied contributions correspond to the tasks of the research, and the evaluation of the achieved results in the study has various dimensions and characteristics, as follows:

- 4.1. Regarding the **first** claimed contribution (scientific), the doctoral candidate has formulated original definitions of innovation, innovation system, and innovation leadership and has created an original classification of the subjects through the prism of innovation leadership (state – higher education institutions – business enterprises), which presents them simultaneously as leaders and followers. The derived definitions link phenomena, subjects, as well as policies and processes with intellectual property, aligning them with the set aim of the study.
- 4.2. Regarding the **second** claimed contribution (scientific) – “10 indicators for determining a country as an innovation leader have been selected” – it is based on a clear paradigm and, although the choice of innovation indicators allows for a debate, the 10 selected indicators effectively enable tracing the economic and innovation development of the considered countries, which in turn underpins the comparative analysis performed.

4.3. The **third** claimed contribution (scientific-applied) is formulated as follows: “A five-level scale has been formulated for identifying the presence of intellectual property and technology transfer in national strategic documents of the studied countries, and a comparative analysis of the national strategic documents of the studied countries has been carried out.” Despite the complex construction, the applied scale allows for adequate comparison of the extent to which a relationship exists between the intellectual property system and the concept of technology transfer in national documents.

4.4. The **fourth** claimed contribution (scientific-applied), namely “A model has been developed for evaluation and selection of recommendations for sustainable innovation development of the Republic of Bulgaria based on innovations protected as intellectual property, with corresponding main aim, criteria embedded in the model, justification of the criteria, and modules of the model” is implemented in a system of modules and a sequence of their application, and on the basis of the model recommendations at national level applicable in the Republic of Bulgaria are proposed.

4.5. The **fifth** claimed contribution (scientific-applied) – “17 recommendations are formulated for sustainable innovation development of the Republic of Bulgaria, implemented as a result of the model and distributed in three sections: regarding the state; regarding higher education institutions; regarding business enterprises” – I consider to be scientifically substantiated and practically applicable. The recommendations are developed on the basis of the model formulated in the third chapter.

5. Evaluation of the publications related to the dissertation

The submitted scientific publications fall within the scientific field of the dissertation thesis. In thematic scope, academic form, and research level these publications exceed the recommended requirements.

6. Evaluation of the abstract

The abstract presents in a concise and adequate manner the content of the dissertation thesis. All key elements that are the subject of the research are included.

7. Critical remarks, recommendations, and questions

Despite the overall positive assessment, the thesis is undoubtedly a basis for diverse and in-depth academic discussions in a number of scientific areas, which makes the significance of the research even more useful.

Critical remarks

1. The inclusion of a more in-depth analysis of utility models as objects of protection for technical solutions in the examined innovation-leader countries in which this object is recognized would provide a more comprehensive picture of the technological development of the countries. An analogous approach to the dynamics of trademark and industrial design applications would allow tracing the intensity of the creation of innovative market products and services, but it should be noted that the doctoral candidate clearly stated in the exceptions that they are not an object of study in the dissertation research.
2. The role of trade and manufacturing secrets should be taken into account as an alternative instrument for materializing and protecting competitiveness, which allows for the implementation of specific measures regarding innovative products and services instead of partial disclosure of R&D activities, processes, and products for the purposes of obtaining patent protection.
3. An important limitation of the study is the choice to compare Bulgaria with leading innovation economies (USA, Germany, Japan, South Korea, China), without simultaneously analyzing countries with similar starting conditions and a comparable level of demographic, technological, and economic development. On the other hand, benchmarking against the best performers is precisely the basis for forming successful strategic policies.

Recommendations

I would like to make the following recommendations for further research by the doctoral candidate, which would further develop research in the field:

1. The impact of state tax and financial incentives for R&D on innovation investments in the context of a clear academia–industry relation, that is, a close alignment of priorities in science and education with those of industry and their coordinated stimulation by the state.

2. Analysis of the relationship between strategies for managing the intellectual property portfolio in small, medium, and large enterprises and their international competitiveness.
3. Effects of public procurement in the implementation of sectoral policies (e.g. energy, healthcare, defense) on incentives for business to create and patent technological innovations.

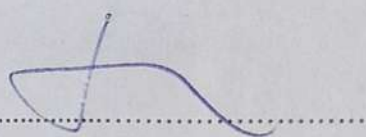
Questions

1. To what extent are invention applications and the subsequent intensive use of patents a necessary condition for achieving national innovation leadership in a national context?
2. Which structural and cultural deficits in the Bulgarian national innovation system do you identify as the most significant obstacles to the effective use and commercialization of scientific research?
3. What specific changes in the national strategic documents and in the management of intellectual property in higher education institutions do you consider critically important in order to accelerate Bulgaria's transition from a "modest innovator" to a higher level of innovation performance?
4. How do you assess the potential of a model with a centralized technology transfer structure compared to decentralized university technology transfer offices in terms of building a critical mass of competencies and increasing licensing activity?

8. Conclusion

The dissertation submitted for review contains research elements, and there are results of a contributory nature to science. Doctoral candidate Iskren Emilov Konstantinov possesses the ability to carry out independent scientific research. The above gives grounds to give a positive assessment of the dissertation and I most strongly propose to the esteemed scientific jury to award the educational and scientific degree "Doctor" to Iskren Emilov Konstantinov in the field of 3.8 Economics, doctoral program "Organization and management outside the sphere of material production (intellectual property in the creative industries)".

18.02.2026

Signature:.....

(Assoc. Prof. Nikolay Krushkov, PhD)